

26 Νοεμβρίου 2019

Η ΑΝΑΓΚΗ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Το τελευταίο διάστημα παρακολουθούμε μια επιδεικτική εκστρατεία δήθεν επιβολής του «νόμου και της τάξης» στα ΑΕΙ της χώρας. Η εκστρατεία αυτή αποσκοπεί αφενός στην απόκρυψη των αιτιών που έχουν οδηγήσει τα ελληνικά πανεπιστήμια σε οριακές συνθήκες λειτουργίας και αφετέρου στην εδραίωση στην κοινή γνώμη της εικόνας του δημόσιου πανεπιστημίου ως κατεχοχίν πεδίου παραβατικότητας. Διερωτόμαστε αν αυτά γίνονται προκειμένου η κυβέρνηση να διευκολυνθεί στις επερχόμενες νομοθετικές πρωτοβουλίες της για τα ΑΕΙ, που ενδέχεται να συνδυαστούν με σκληρά μέτρα καταστολής ή αν, επί πλέον, υπάρχουν και επιδιώξεις περιστολής βασικών δημοκρατικών ελευθεριών, όπως διαφαίνεται από πολλά περιστατικά των τελευταίων ημερών. Σημειώνουμε ότι κάποια από αυτά έχουν προκαλέσει την παρέμβαση του ελληνικού τμήματος της Διεθνούς Αμνηστίας. Πάντως, όσο αφορά τις επερχόμενες νομοθετικές ρυθμίσεις, η προσπάθεια που

γίνεται για την αναγνώριση των απολυτηρίων των ιδιωτικών κέντρων σπουδών ως ισότιμων των πτυχίων των ΑΕΙ προϋποθέτει για το περιεχόμενό τους.

Το ΔΣ του Συλλόγου Διδασκόντων της Σχολής Θετικών Επιστημών του ΕΚΠΑ θεωρεί ότι η συγκυρία επιβάλλει μια νηφάλια, έστω και επί τροχάδην, ανασκόπηση της κατάστασης στην Ανώτατη Εκπαίδευση και την επαναφορά της συζήτησης στα βασικά, πραγματικά, προβλήματα της. Η σημερινή κατάσταση των πανεπιστημίων αντανάκλα τα αποτελέσματα της παγιωμένης υποχρηματοδότησης, της κατίσχυσης της ιδεολογίας της αγοράς στην εκπαίδευση, των αλληπάλληλων και συχνά ανερμάτιστων αλλαγών στο θεσμικό πλαίσιο. Προχωρούμε λοιπόν σε μια επισκόπηση της τρέχουσας κατάστασης και των προοπτικών που διαμορφώνονται.

1 Τρέχουσα Κατάσταση

Τα πανεπιστήμια έχουν αποψιλωθεί από μέλη ΔΕΠ. Οι πρόσφατες προκηρύξεις θέσεων και η διάταξη για την αναπλήρωση των αφυηρητούτων, η οποία ελπίζουμε να μακροημερεύσει, είναι καλοδεχούμενες αλλά δεν αρκούν. Επίσης, σημαντικοί πόροι που δεν περυσσεύουν θα απαιτηθούν σε βάθος πολλών ετών για τη στελέχωση και ανάπτυξη των νέων τμημάτων που δημιουργήθηκαν μαζικά όπως αναφέρουμε παρακάτω.

Η χρηματοδότηση του τακτικού προϋπολογισμού από την πολιτεία έχει σταθεροποιηθεί σε πολύ χαμηλά επίπεδα, όχι μόνο σε απόλυτες τιμές αλλά και ως ποσοστό του ΑΕΠ σε σχέση με δέκα χρόνια πριν. Για την οικονομική ασφυξία, που έχει επιβληθεί με συστηματικό τρόπο τα τελευταία δέκα έτη στα ΑΕΙ, ως Σύλλογος έχουμε μιλήσει στο παρελθόν πολλές φορές όσο αφορά τις διαλυτικές της συνέπειες στα προγράμματα σπουδών, στα εργαστήρια και στις βιβλιοθήκες, στην ανανέωση του διδακτικού προσωπικού (που αποτελεί καίριο σημείο επάρκειας για ένα πανεπιστήμιο).

Η ιδεολογική επίθεση απέναντι στο δημόσιο πανεπιστήμιο παρουσιάζει αυτή την κρατική χρηματοδότηση ως αναχρονισμό. Ως συνέπεια το επιχειρηματικό ΔΕΠ έχει αναδειχθεί τα τελευταία χρόνια ως ένας δήθεν πυλώνας που θα στηρίζει τα πανεπιστήμια, με ευθύνη και των ίδιων των πανεπιστημιακών αρχών που έχουν λιγότερο ή περισσότερο αποδεχθεί το σχετικό ιδεολόγημα.

Οι πενιχροί μισθοί συντελούν στην αποψίωση των ΑΕΙ από ικανούς συναδέλφους, οι οποίοι φεύγουν στο εξωτερικό, ενώ οδηγούν άλλους να αναζητούν πρόσθετες εργασίες σε βάρος της έρευνας και της διδασκαλίας τους. Θέλουμε να κάνουμε ειδική μνεία στους συναδέλφους που αφυηρητούν και βρίσκονται από τη μια μέρα στην άλλη με μεγάλη μείωση

των αποδοχών τους. Η φαινομενική νημερία στο μέτωπο των μισθολογικών μειώσεων δεν πρέπει να μας κρύβει αυτό που μας περιμένει όλους ως αυριανούς χαμηλοσυνταξιούχους.

Χιλιάδες ανθρωπόωρες σπαταλιούνται για την προσαρμογή των ΑΕΙ σε ένα θεσμικό πλαίσιο που αλλάζει με μεγάλη συχνότητα. Ως παράδειγμα αναφέρουμε την πρόσφατη επανίδρυση όλων των Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ) της χώρας μετά την ψήφιση του Ν. 4485/2017. Ο ζητούμενος εξορθολογισμός δεν έγινε ποτέ, τα ΠΜΣ πολλαπλασιάζονται όπως και τα δίδακτρα τους. Παράλληλα τρέχουν κάθε είδους φαινομενικά αέναες γραφειοκρατικές διαδικασίες αξιολόγησης. Γινόμαστε μάρτυρες της έλευσης συναδέλφων από πανεπιστήμια πολύ μικρού βεληνεκούς της αλλοδαπής με σκοπό την πιστοποίηση των προγραμμάτων σπουδών και στις σχετικές αναφορές βρίσκουμε αναμειγμένες κάποιες ρεαλιστικές προτάσεις με συστάσεις για την υιοθέτηση διαδικασιών που περισσότερη σχέση έχουν με εταιρική διακυβέρνηση παρά με πανεπιστημιακά ιδρύματα.

Η προηγούμενη κυβέρνηση κατάργησε δια της λεγόμενης σύμπραξης με τα ΑΕΙ την τεχνολογική εκπαίδευση και δημιούργησε δεκάδες νέα τμήματα χωρίς ουσιαστικό ακαδημαϊκό σχεδιασμό και χωρίς το απαιτούμενο προσωπικό. Όπως έχει γίνει και στο παρελθόν, οι ευρηματικοί τίτλοι των τμημάτων σε πλείστες όσες περιπτώσεις δεν αντιστοιχούν σε καμία από τις διεθνώς αναγνωρισμένες επιστημονικές περιοχές που θεραπεύονται σε επίπεδο τμήματος. Τίθεται το ερώτημα πού είναι η «πιστοποίηση» όταν την έχουμε ανάγκη; Σε μια χώρα του μεγέθους της Ελλάδας, στο μηχανογραφικό δελτίο των εισαγωγικών εξετάσεων του 2019 υπήρχαν 133 νέα τμήματα. Ο καθένας ας βγάλει τα συμπεράσματα του.

Κρίνουμε ως καταρχήν θετική την

πρόσφατη απόφαση της υπουργού Παιδείας για την αναστολή της λειτουργίας 37 νέων τμημάτων που θα λειτουργούσαν από το 2020-21. Όπως αναφέραμε και παραπάνω τα τμήματα αυτά προέκυψαν χωρίς κανένα ακαδημαϊκό σχεδιασμό. Ελπίζουμε η τελική διευθέτηση του θέματος να μην προκύψει ως είθισται ύστερα από συνεννοήσεις με τους τοπικούς βουλευτές.

Τίθεται όμως αμείλικτο το ερώτημα, πώς τα κριτήρια που δεν πληρούν τα παραπάνω 37 τμήματα πληρούνται από τα δεκάδες νέα τμήματα που απλά πρόλαβαν να μπουν στο μηχανογραφικό δελτίο και να δεχθούν φοιτητές το 2019-20. Σημειώνουμε ότι από τα 133 νέα τμήματα, τα 105 αποτελούσαν κάποιου είδους μετεξέλιξη τμημάτων ΤΕΙ (συχνά είχαν μόνο την ίδια έδρα) και τα 28 ήταν εντελώς νέα. Τα τμήματα αυτά συστάθηκαν επί υπουργίας Γαβρόγλου και δέχθηκαν φοιτητές επί υπουργίας Κεραμέως. Εξακολουθεί να παραμένει το ερώτημα γιατί δεν χρειάζεται η βαθμίδα της τεχνολογικής εκπαίδευσης.

Σημαντικό πρόβλημα στα ελληνικά ΑΕΙ παραμένει ο εξεταστικός χαρακτήρας των σπουδών. Λόγω της έλλειψης προσωπικού και κονδυλίων αμοιβής μεταπτυχιακών φοιτητών, σε λίγα τμήματα οι διδάσκοντες έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθούν τους φοιτητές μέσω συχνών ασκήσεων και εργασιών κατά τη διάρκεια των σπουδών τους. Παρουσιάζεται το φαινόμενο σε αξιολογήσεις τμημάτων να ζητείται η πρόσληψη μεταπτυχιακών ως βοηθών στη διεξαγωγή ασκήσεων προκειμένου να βελτιωθεί η ποιότητα σπουδών χωρίς να προσδιορίζεται από πού θα πληρωθούν αυτοί.

Τόσο από κυβερνητικούς παράγοντες όσο και από τα ΜΜΕ, συχνά τα ΑΕΙ επικρίνονται επειδή ασχολούνται με βασική έρευνα χωρίς να παράγονται εμπορικά αξιοποιήσιμα αποτελέσματα. Αλλά, διεθνώς, τα πανεπιστήμια

ως χώροι ερευνητικής δραστηριότητας υπάρχουν ακριβώς για να προάγουν τη βασική έρευνα, η οποία δημιουργεί τις βάσεις για την εφαρμοσμένη έρευνα. Όπως τονίζει και η από 7/11/2019 απόφαση της Συγκλήτου του ΕΚΠΑ, «η καθιέρωση του κριτηρίου της προοπτικής της εμπορικής αξιοποίησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων ως του κυρίαρχου στον προσανατολισμό της πανεπιστημιακής έρευνας ή ακόμα και των προγραμμάτων σπουδών, θα είχε εξαιρετικά αρνητικές επιπτώσεις στην τριτοβάθμια παιδεία της χώρας μας».

Παρ' όλα τα παραπάνω, η συζήτηση των προβλημάτων της ανώτατης παιδείας στη χώρα μας μοιάζει να περιορίζεται σε ζητήματα ανομίας με ή χωρίς εισαγωγικά. Είναι γεγονός ότι τακτικισμοί με ορίζοντα μέχρι την επόμενη εβδομάδα και ετισθελικές συμπεριφορές, αποκομμένες από την ακαδημαϊκή κοινότητα, έχουν οδηγήσει σε εκφυλιστικά φαινόμενα. Όμως θεωρούμε αυτονόητο ότι τα ΜΑΤ δεν μπορούν να λύσουν κανένα από τα προβλήματα των ΑΕΙ - αντίθετα, μόνο επιπλέον προβλήματα μπορούν να δημιουργήσουν. Δυστυχώς αυτό παραβλέπεται και τα ΜΜΕ ενθαρρύνονται να προβάλλουν επιλεκτικά κάποια από τα συμπτώματα (μάλιστα όχι όλα, ούτε τα σοβαρότερα) και όχι τα αίτια των προβλημάτων.

2 Προοπτικές

Οι εξελίξεις δεν προδιαγράφονται καλές. Με διατάξεις στο Ν.4635/19 προωθήθηκε η αναγνώριση των σπουδών στα κολλέγια και αίρονται κάποιοι φραγμοί που είχαν θεσπιστεί στο Ν.4485/17 όσο αφορά τις αμοιβές των διδασκόντων στα μεταπτυχιακά. Το μήνυμα είναι σαφές προς τα μέλη ΔΕΠ: μη ζητάτε αυξήσεις των πενιχρών αποδοχών σας αλλά εισπράξτε χρήματα από τους μεταπτυχιακούς φοιτητές

στους οποίους κάνετε μάθημα. Κατανοούμε τις πιεστικές βιοτικές ανάγκες των συναδέλφων αλλά είμαστε πεπεισμένοι ότι η ζημιά στην εκπαιδευτική διαδικασία και στο κύρος των πανεπιστημιακών θα είναι ανεπανόρθωτη αν συνεχιστεί η παρούσα κατάσταση. Η θέση μας είναι απλή: κατάργηση των διδάκτρων στα μεταπτυχιακά. Με αυτό τον τρόπο θα εξαφανιστούν μια και καλή όσα ΠΜΣ δημιουργήθηκαν για εισπρακτικούς λόγους. Αυτή θα είναι μια σπάνια περίπτωση όπου θα λειτουργήσει επ' ωφελεία του συνόλου ο ρυθμιστικός ρόλος της αγοράς.

Η υπουργός σκοπεύει να τηρήσει την παράδοση των προκατόχων της και να καταθέσει νόμο-πλαίσιο που θα επιφέρει για πολλοστή φορά αλλαγές στα ταλαιπωρημένα από τις μεταρρυθμίσεις ιδρύματα. Τα μηνύματα είναι ανησυχητικά. Η επαναφορά των Συμβουλίων Ιδρύματος θα είναι αρνητική εξέλιξη, όπως και η περαιτέρω εμβάθυνση της λειτουργίας των πανεπιστημίων με επιχειρηματικά κριτήρια. Η διαφημιζόμενη οικονομική αυτονομία των ΑΕΙ συγχέεται τεχνηέντως με το αυτοδιοίκητο ενώ είναι ζητήματα διαφορετικής τάξης. Πραγματικά θα θέλαμε να μας εξηγήσουν οι εισηγητές της έννοιας πώς π.χ. το ΕΚΠΑ θα μπορούσε να καταστεί οικονομικά αυτόνομο και κυρίως δε από ποιους θα αντληθεί η απαιτούμενη υπεραξία. Επιφυλασσόμαστε να τοποθετηθούμε όταν υπάρξει κάτι

πιο συγκεκριμένο.

Τέλος, θεωρούμε ιδιαίτερα αποπροσανατολιστικές και επιζήμιες για την εκπαιδευτική διαδικασία τις ηθικοπλαστικού χαρακτήρα διαρροές από το υπουργείο για την επιβολή του ν+2. Αυτό το θέμα δεν υφίσταται ως πρόβλημα για τους μάχιμους πανεπιστημιακούς. Υφίστανται όμως προβλήματα μεγέθους των τάξεων όπου συνήθως οι πρωτοετείς φοιτητές δε μπορούν να έχουν εξασφαλισμένη μία θέση στο αμφιθέατρο για να κάθονται και όπου οι συνθήκες παρακολούθησης καθαυτές τους εκδιώκουν από το μάθημα. Και βέβαια, θυμίζουμε ότι το μέτρο του ν+2 είχε θεσπιστεί και στο πρόσφατο παρελθόν και σύντομα καταργήθηκε ως μη εφαρμόσιμο, αφού πρώτα όμως στρέβλωσε το εξεταστικό σύστημα.

3 Συμπέρασμα

Αν θέλουμε επιτέλους να αρχίσει να βελτιώνεται η κατάσταση στην ανώτατη εκπαίδευση, είναι ανάγκη να συζητήσουμε για τα υπαρκτά και σοβαρότατα προβλήματα επί της ουσίας, μακριά από επικοινωνιακά τεχνάσματα που αποσκοπούν στην απόκρυψη προθέσεων και στη διέγερση αντανάκλαστικών. Η ευθύνη της (όποιας) κυβέρνησης είναι καίρια στο σημείο αυτό.

Ο Πρόεδρος

Κ. Μηλολιδάκης

Ο Γραμματέας

Σ. Κολλιόπουλος